

8. Столярчук Б. Маловідомі сторінки життя Миколи Лисенка на Рівненщині. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 3. С. 150–153.

DOI:

ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Маковійчук А.Д., здобувачка першого
бакалаврського рівня вищої освіти*

Науковий керівник: Омельченко А.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Анотація. У статті розглянуто історичні аспекти розвитку народно-інструментальної культури України, значення вивчення народних інструментів на уроках мистецтва в 1-4 класах, проаналізовано тематика музичного мистецтва в підручниках «Мистецтво» Л. М. Масол. Підкреслено, що народне музикування є складовою національного виховання учнів.

Ключові слова: народні інструменти, початкова освіта, уроки мистецтва, національне виховання.

Annotation. The article examines the historical aspects of the development of the folk-instrumental culture of Ukraine, the importance of studying folk instruments in art lessons in grades 1-4, analyzes the subject of musical art in the textbooks "Art" by L. M. Masol. It is emphasized that folk music making is a component of national education of students.

Keywords: folk instruments, primary education, art lessons, national education..

Своїм корінням українські народні музичні інструменти сягають з часів Київської Русі, вони змінювалися впродовж століть відповідно до змін у культурі, побуті та звичаях і поступово набули сучасних ознак.

Українські народні інструменти традиційно класифікують на три групи: струнні, духові та ударні групи. До ударних відносимо: бубон, барабан, литаври, тарілки; до духових: сопілка, ріжок, сурма, трембіта, волинка; до струнних: бандура, кобза, басоля, гудок, цимбали.

Одним з найпоширеніших інструментів у музичному побуті України являється сопілка. З глибини тисячоліть прийшла вона до нас з багатьма назвами: сопілка, денцівка, зубівка, теляти... Кожна назва включає

принципову конструктивну відмінність, а отже і нові специфічні прийоми видобутку звуків і різноманітну музичну палітру.

Трембіта супроводжував гуцульські обряди і свята. У Карпатах за давньою традицією жодні урочистості не відбувалися без трембіти — цієї, на перший погляд, довгої дерев'яної труби з яворовим мундштуком та нехитрою, здається, навіть спрощеною мелодією. Саме трембіта сповіщала про народження в сім'ї дитини. Поклик цього інструмента припрошує людей на весілля. Трембіта плакала, коли проводжали людину в останню путь. З приходом у гори радіозв'язку й телебачення, ці функції трембіти майже втрачені. Нині вона слугує здебільшого мистецтву — часом її включають до оркестру, на фестивалях етнографічної музики.

Багатоголосна волинка — колоритний народний інструмент, що складається з декількох трубок, які кріпляться до торби або міхура з повітрям. Побутовувала переважно серед пастухів і набув значного поширення у середньовічній Європі.

В Україні з'явилася приблизно у XVI ст. та отримала багато синонімічних назв: «дуда», «коза», «баран», «міх». Цікаво, що волинка входила до полкового оркестру Війська Запорозького.

На струнних інструментах звук утворюється по-різному: бандура, кобза і домра потребують щипкового дотику, на басолі й гудку грають смичком, а на цимбалах звук видобувають ударами паличок по струнах.

Складаються цимбали з дерев'яного корпусу, прямокутної, частіше трапецієвидної форми з натягнутими над ним струнами. Верхня дека виробляється із ялини або смереки, нижня із явора. Грають на ньому за допомогою дерев'яних паличок. Існує декілька видів цього інструменту.

Народні цимбали — це жвавий ритмічний інструмент. Він, перш за все, вносить динамічний характер в танцювальну музику і в Україні є невід'ємною складовою частиною різних свят. Про широке побутування цимбалів в Україні говорять народні пісні.

З давніх часів на Україні використовувався народний інструмент, який називали гудок, або смик. На фресках Софійського собору збереглися зображення скомороха, який грає на плоскому грушоподібної струнному інструменті з коротким грифом-шийкою. Струн на інструменті було три, і грали на них дугоподібним смичком. Мелодію вигравали тільки на одній струні, але, торкаючись одночасно двох інших струн, смичок викликав їх

постійний (Бурдон) акомпанемент. Грали на гудку, притискуючи корпус до грудей, а іноді тримали вертикально, спираючи його на коліно. Виконавцями на гудках були бродячі музиканти, придворні блазні, зустрічалися і ансамблі гудошників, які використовували інструменти різних розмірів.

Кобза існувала в Україні ще в XV-XVI століттях, належала до типу лютневих інструментів, що побутували на Заході. Великого поширення кобза набула серед українського козацтва. На ній грали мандрівні кобзарі, які виконували народні пісні різних жанрів – історичні, ліричні, побутові, думи, псалми тощо. Частіше всього на кобзі грали професійні народні музиканти які народ називав кобзарями (сліпці), яких водили з дому в дім. Кобзарі грали та співали, в місцях де збирався народ – на базарах, коло церков, а також по хатах.

В підручниках предмету «Мистецтво» (1-4 класи) приділяється увагу вивченню українських народних інструментів. Так, авторка підручника «Мистецтво» для першого класу Масол Л.М. знайомить в темі «Народні музичні інструменти та іграшки» з такими інструментами, як-от: волинка, бубон, бандура і сопілка. У другому класі авторка в темі «Троїсті музики» знайомить з ансамблем народних інструментів, а в темі «Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси» представлені дерев'яні духові інструменти. В третьому класі Людмила Михайлівна в темі «У світі реального та уявного» знайомить з народними інструментами у виконанні Народного оркестру народних інструментів України.

Вчені-педагоги Т. Белінська, Л. Василевська-Скупа у своїй праці зазначають, що під час знайомства учнів початкової школи з народними музичними інструментами використовуються інтерактивні методи як засіб формування soft skills [1], а також великої ролі набуває педагогічний потенціал інструментального мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості [2].

Народне музикування є важливою складовою національної культури, яка несе в собі багатовіковий досвід, традиції та світогляд українського народу. Через знайомство з народними піснями, танцями, інструментальними творами учні долучаються до джерел етнокультури, вчать розуміти її художній зміст, символіку, емоційність. Для дітей молодшого шкільного віку воно є природним способом пізнання світу, вираження власних почуттів і спілкування з ровесниками.

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ
Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Мистецька освіта: виклики та перспективи»

Список використаних джерел:

1. Белінська Т.В., Василевська-Скупа Л.П., Костюк Л.О. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*: зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 51, С. 414-418.
2. Василевська-Скупа Л.П., Ковальова А.О. Педагогічний потенціал мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості. *Проблеми та інновації в мистецтві, технологічній та професійній освіті*: зб. наук. пр. / редакційна колегія: Тетяна Зузяк та ін. Вінниця, 2024. Вип.3 С. 92-95.
3. Гусак Р.Д. Народні музичні інструменти. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2016. 440 с.
4. Масол Л.М. Мистецтво. 1 клас. <https://pidruchnyk.com.ua/2727-mystetstvo-1-klas-masol-2023.html> (Дата звернення 06.11.2025)
5. Хоткевич Г. М. Музичні інструменти українського народу. Х. : Вид. Савчук О. О., 2012. 512 с.
6. Черкаський Л.М. Українські народні музичні інструменти. К : Техніка, 2003. 264 с.

DOI:

**РОЛЬ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ ТА ДИЗАЙНУ В
ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ НАРАТИВІВ**

*Мороз О. В., здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Науковий керівник: Костюк О. П., кандидат філософських наук,
доцент*

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

***Анотація.** У тезах розглянуто книжкову ілюстрацію та дизайн як важливі інструменти репрезентації й актуалізації національно-культурних наративів. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння книжкової ілюстрації як медіатора між традицією й сучасністю, а також роль графічних рішень, типографіки, верстки, вибору матеріалів у підсиленні національно-культурного змісту. Обґрунтовано, що в умовах зростання конкуренції з цифровими медіа саме якісний візуальний образ української книги стає одним із ключових факторів популяризації національного мистецького й історичного наративу як всередині країни, так і за її межами.*

***Ключові слова:** книжкова ілюстрація, дизайн книги, національно-культурні наративи, візуальна ідентичність, культурна пам'ять.*